

————— KESK TARİHİ-II —————
yerleşenler
(1995 — 2001)

Canan Koç (1950—); 1973 yılında ODTÜ Fen ve Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nü bitirdi. 1983 yılında AÜ-SBF'de sosyal politika dalında yüksek lisans derecesi aldı.

Maden-İş (DISK), *Şeker-İş* ve *Tek Eğitim Büro-İş Sendikalarında* uzman olarak çalıştı. 1978-1983 döneminde *TÜBİTAK Yapı Araştırma Enstitüsü*'nde çalıştı ve 1983 yılında Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından 1402 sayılı Yasa uyarınca bu görevinden çıkarıldı.

1987-1997 döneminde *Demiryol-İş Sendikası Araştırma Dairesi Müdürü* olarak çalıştı. 1999 yılından beri *Tarım-İş Sendikası Genel Başkan Danışmanı* olarak çalışıyor.

Yıldırım Koç (1951—); 1973 yılında ODTÜ İdari İlimler Fakültesi Ekonomi ve İstatistik Bölümü'nü bitirdi. 1983 yılında AÜ-SBF'de sosyal politika dalında yüksek lisans derecesi aldı.

1974'te *Tüm İktisatçılar Birliği*'nin kurucuları ve yöneticileri arasında yer aldı; *TİB Bülteni*'nin yazışmaları müdürlüğünü yaptı. 1975–1980 döneminde *Maden-İş* (DISK), *Yeraltı Maden-İş*, *Tek Eğitim Büro-İş* ve *Devrimci Metal-İş Sendikalarında* toplu sözleşme, eğitim, araştırma uzmanı olarak çalıştı.

1980–1983 yıllarında asistan olarak çalıştığı ODTÜ'den Ankara Sıkıyönetimi'nin emriyle çıkarıldı.

1993–2003 tarihleri arasında *TÜRK-İŞ Genel Başkan Danışmanı* olarak çalıştı ve bu dönemde TÜRK-İŞ'in *Uluslararası Çalışma Örgütü* (ILO), *Uluslararası Hür İşçi Sendikaları Konfederasyonu* (ICFTU) ve *Avrupa Sendikalar Konfederasyonu* (ETUC) ile ilişkilerinden de sorumlu oldu. TÜRK-İŞ'teki görevinden 30 Eylül 2003 tarihinde istifa etti.

1985–2008 yılları arasında *Türkiye Yol-İş Sendikası Eğitim Dairesi Başkanı* olarak çalıştı. 1998 yılından beri *ODTÜ İktisat Bölümü*'nde kısmi zamanlı öğretim görevlisi olarak ders veriyor. *Aydınlık Dergisi* yazarı. *Teori Dergisi* Yazı Kurulu ve *Mülkiye Dergisi* Danışma Kurulu Üyesi.

Çalışma yaşamı konusunda yayımlanmış 30'dan fazla kitabı ve aynı alanda birçok makalesi bulunuyor.

Yazarların daha önce "*DISK Tarihi: efsane mi gerçek mi?* (1967–1980)", "*KESK Tarihi-I* (1985–1995): *risk alanlar, yolu açanlar*" başlıklı kitaplarını yayımladık.

EPOS YAYINLARI-61
inceleme-14

Canan Koç, Yıldırım Koç
KESK TARİHİ-II
yerleşenler
1995 – 2001

Yayıma Hazırlayan:
M. Serdar Kayaoğlu

© Canan Koç, Yıldırım Koç, 2010
©Epos Yayınları, 2010

Düzeltili:
Rafet Özen

Kapak Tasarımı:
Zet Tanıtım

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık:
epos

Baskı ve Cilt:
Sözkesen Matbaası (0.312) 395 21 10
Birinci Baskı, Ankara 2010

ISBN: 978-975-6790-65-6 (tk.)
978-975-6790-64-2 (C.2)
Sertifika no: 16468

EPOS YAYINLARI
GMK Bulvarı 60/20 (06570) Maltepe-Ankara,
Tel.Fax: (0.312) 232 14 70 - 229 98 21
eposyayinlari@eposyayinlari.com
www.eposyayinlari.com

Canan Koç – Yıldırım Koç

KESK TARİHİ-II
yerleşenler
(1995 – 2001)

İ Ç İ N D E K İ L E R

SUNUŞ	9
1. KESK' E İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME	15
KESK 1995-2001 Döneminde Başarılı mıydı?	19
KESK'in Ödediği Bedel	30
KESK, Sınıf Kimliği ve Emek-Sermaye Çelişkisi	33
Düzen-İçi, Düzen-Dışı, Düzen-Karşıtı Sendikacılık ve Eylemler	37
KESK ve Kürt Milliyetçiliği	46
KESK ve Demokrasi Mücadelesi	63
KESK ve Emperyalizm Karşıtlığı	69
Sendika-Siyasal Örgüt İlişkileri	76
KESK'in Diğer Örgütlerle İlişkileri ve İttifaklar Politikası	84
2. KURULUŞTAN BİRİNCİ GENEL KURULA	
(8 ARALIK 1995-16 AĞUSTOS 1996)	87
Genel Seçimler	88
Kamu Emekçileri Sendikaları Şubeler Platformu	92
Haber-Sen Kuruldu	94
Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) Kuruldu	95
Yeni Eylem Programı	95
KESK ve Kadınların Kurtuluşu	98
Enerji-Yapı Yol Sen Kuruldu	99
Eylemler Başlıyor	100
KESK'in DİSK'le Ortak Açıklaması	102
Eğitim-Sen'in Sendikal Hakları Kullanma Yürüyüşü (9-13 Mart 1996)	104
Bölge Toplantıları ve Eylem Programı	110
Sendikal Hakları Kullanma Kampanyası	110
13 Nisan 1996 Mitingleri	113
14 Nisan 1996 Ankara Mitingi	113
İş Bırakma Eylemi 18 Nisan 1996	116
Yasa Teklifi ve Tasarısı	127
SSK ve Sağlık Hizmetleri Kurultayı (6-7 Nisan 1996)	128

1 Mayıs 1996	130
Yeni Eylem Kararları	156
Genel Sanayi-Sen Kuruldu	158
Habitat II Eylemi (8 Haziran 1996)	159
Refahiyol Hükümeti Kuruldu	162
SES Kuruldu	163
KESK'e Yönelik Eleştiriler	165
3. BİRİNCİ GENEL KURUL (16-18 AĞUSTOS 1996)	169
İKİNCİ ÇALIŞMA DÖNEMİ (AĞUSTOS 1996-AĞUSTOS 1998)	178
Zorunlu Tasarruf Kesintileri	178
Yeni Eylem Programı	181
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nda Toplantı	182
Ekonomik ve Demokratik Haklar Mitingleri	183
Susurluk Kazası ve KESK	186
Tarım Gıda-Sen Kuruldu	186
Yeni Eylem Dalgası	187
Sendikal Birlik'in Eleştirileri	193
Kitlesel Basın Açıklamaları (10 Ocak 1997)	196
TMMOB Mitingi	196
Ortak Eylem Girişimi	197
Yasa Taslağı Hazırlıkları	199
Türk-İş, Hak-İş, DİSK Genel Sekreterleri Ortak Açıklaması (4 Şubat 1997)	201
Sendikal Birlik'in Eleştirileri	205
Cepheleşme Çabaları	207
Türk-İş/DİSK/TESK Ortak Açıklaması ve Sivil İnisiyatif	210
Mart 1997 Eylemleri	220
Sürekli Aydınlik İçin 1 Dakika Karanlık Eylemi	221
Çetelere Karşı Demokrasi Mitingi	222
Ekonominin Küreselleşmesi ve Türkiye'de İşçiler Açısından Sonuçları Sempozyumu	223
1 Mayıs 1997	227
657 Sayılı Yasada Değişiklik	232
14-15 Haziran 1997 Mitingleri	232
Sonbaharda Yeni Eylemler	235
Yeni Yasa Tasarısı	237
2 Ekim 1997 Basın Toplantısı	238

Sendikal Birlik'in Eleştirileri	239
Değerlendirmeler ve Eylem Kararları	240
Kasım 1997 Eylemleri	244
11 Aralık 1997 İş Bırakma Eylemi	248
Kamu Çalışanları Sendikaları Yasa Tasarısı	257
KESK'in Tasarıya Tepkisi	261
4 Mart 1998 Kızılay Direnişi	271
5 Mart 1998 Eylemleri	285
6 Mart 1998 Eylemleri	290
11-12 Mart 1998 Eylemleri	293
14 Mart 1998 Eylemi	296
26 Mart 1998 Eylemleri	298
1 Mayıs 1998	299
Bölge Mitingleri	308
11 Haziran 1998 Eylemi	312
BES Kuruldu	313
Yeni Protestolar	314
Orkam-Sen'in Eleştirileri	316
4. İKİNCİ GENEL KURUL (4-6 EYLÜL 1998)	319
KESK'İN ÜÇÜNCÜ ÇALIŞMA DÖNEMİ (1998-2001)	328
Kamu Personel Rejimi Yasa Taslağı	328
15 Ekim 1998 Kitlese Basın Açıklaması	329
Yeni Eylem Kararları ve Tartışmalar	331
KESK'e Yönelik Eleştiriler	339
Türkiye Kamu-Sen ve Memur-Sen'le Ortak Açıklama	341
13 Şubat 1999 Ankara Mitingi	347
8 Mart 1999 Kutlamaları	348
18 Nisan 1999 Genel Seçimleri	349
1 Mayıs 1999	353
Oturma Eylemleri ve Mitingler	360
KESK, DİSK, Türk-İş Ortak Eylemi	365
Emek Platformu Oluşuyor	368
Emek Platformu'nun 15 Temmuz 1999 Eylemi	373
17 Temmuz 1999 İstanbul Mitingi	375
Emek Platformu'nun Yeni Eylemleri	378
Emek Platformu'nun 24 Temmuz 1999 Ankara Mitingi	381
Yeni Eylem Girişimi	393

Sendikal Özgürlüklere İlişkin Genelge	395
13 Ağustos 1999 Eylemi	397
Deprem ve KESK	401
KESK'in Yeni Eylem Programı	403
4 Aralık 1999 Ankara Mitingi	411
KESK'ten Yeni Eylemler	413
23 Aralık 1999 Vizite Eylemi	414
Dağınık Eylemler Dönemi	417
KESK'e Yönelik Eleştiriler	418
Memur-Sen'deki Sorunlar ve USEK'in Kuruluşu	419
9 Nisan 2000 İstanbul Mitingi	423
1 Mayıs 2000	424
Katılımın Azaldığı Eylemler	430
KESK'e Yönelik Eleştiriler	434
Eğitim-Sen Kongresi'nde Olağandışı Uygulama	436
Bütçe Taslağı Karşıtı Eylemler	438
1 Aralık 2000 Eylemi	450
Cezaevlerinde Baskılar, Ölüm Oruçları, F Tipleri, 32 Siyasî Hükümlü ve Tutuklunun Öldürülmesi	459
5. ÜÇÜNCÜ GENEL KURUL (25-28 OCAK 2001)	463
6. KESK' İN ULUSLARARASI İLİŞKİLERİ	481
7. SON DEĞERLENDİRMELER	497
EK. KESK' E BAĞLI SENDİKALARIN YÖNETİM KURULLARI ve ÜYELERİ (Ocak 2001)	501
KAYNAKÇA	507
<i>Adlar Dizini</i>	513

SUNUŞ

KESK Tarihi'nin ikinci cildi 8 Aralık 1995 tarihinde KESK'in kurulmasıyla başlamakta ve 25-28 Ocak 2001 günleri gerçekleştirilen Üçüncü Olağan Genel Kurul ile sona ermektedir. İkinci cildin 1995 yılında başlamasının ve 2001 yılında bitmesinin çeşitli nedenleri vardır.

KESK 8 Aralık 1995 tarihinde kuruldu. Kuruluştan Üçüncü Genel Kurul'un toplandığı 25-28 Ocak 2001 tarihine kadarki dönemde KESK'in genel başkanı Siyami Erdem'di. Üçüncü Genel Kurul'da bazı siyasal denge ve tercih değişikliklerine bağlı olarak, ÖDP çizgisindeki Devrimci Sendikal Dayanışma Grubu Siyami Erdem'i tasfiye etti ve yerine Sami Evren'i getirdi.

1992 yılından itibaren kamu çalışanları sendikalarına ilişkin çeşitli yasa teklif ve tasarıları hazırlandı. Bunlardan en sonuncusu 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu olarak 25 Haziran 2001 tarihinde kabul edildi; 12 Temmuz 2001 günlü Resmî Gazete'de yayımlandı ve yayımını takip eden 30. günün sonunda yürürlüğe girdi. Bu süreç ve daha sonraki gelişmeler, kitabımızın üçüncü cildinde ele alınacaktır.

Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından Türkiye Cumhuriyeti devleti yeni koşullara uyum konusunda önemli iç sorunlar ve dış müdahaleler yaşadı. 1993 yılında Uğur Mumcu'nun, Eşref Bitlis'in, Cem Ersever'in ölümü ve Sivas olayları, benimsenecek yeni strateji konusunda devlet-içi uyumsuzluğun ve çekişmelerin yansımalarıydı. KESK'in kurulduğu tarihte ve sonrasında dönem devlet içinde ulusalcı kanat ağır bastı. 1995 sonundan 2001 başına kadarki dönem, bu iç uyumsuzlukta taraflardan ağır baskının konumunu güçlendirme çabalarıyla doluydu.

1995 yılı sonlarını bir başlangıç noktası yapan diğer bir gelişme, Avrupa Birliği'nin Finlandiya, İsveç ve Avusturya'yı içine dâhil ettikten sonra emperyalist yayılcılığa yönelmesi ve bu çerçevede Akdeniz politikasını formüle etmesi, bu politikayı 1995 yılı Kasım ayında Barselona'da yapılan toplantıyla uygulamaya sokmasıdır. AB emperyalizminin Akdeniz politikasına göre, Akdeniz'in çevresindeki 14 ülke 2010 yılına kadar bir serbest ticaret bölgesi kuracak ve Avrupa Birliği'nin arka bahçelerinden birini oluşturacaktır. Avrupa Birliği bu tarihten itibaren Türki-

ye'deki sendikacılık hareketini kontrol altına alabilmek amacıyla, MEDA fonları adı verilen kaynaktan Türkiye'deki sendikalara para aktarmaya başladı. KESK, bu kaynaktan ilk kez 2001 yılında yararlandı.¹

2000 yılının son aylarında ve özellikle de KESK'in Üçüncü Genel Kurulu'ndan kısa bir süre sonra 2001 ekonomik krizi yaşadı. 22 Şubat 2001 tarihinde 689 bin TL olan 1 ABD Doları 26 Şubat 2001 tarihinde 1 milyon 78 bin TL ve 5 Nisan 2001 tarihinde 1 milyon 234 bin TL oldu. Bu kriz sonrasında Türkiye'ye getirilen (gönderilen) Kemal Derviş'in emperyalist güçlerin talepleri doğrultusunda uyguladığı/uygulattığı politikalar işçi sınıfı hareketinde önemli etkiler yarattı. Ayrıca, 2001 yılındaki ekonomik kriz ve özellikle ABD emperyalizminin Türkiye stratejisi, 2001 yılında bir siyasal krize ve 3 Kasım 2002 tarihindeki genel seçimlerde AKP'nin iktidara gelmesine/getirilmesine yol açtı.

Kitabımızın ikinci cildinin 2001 yılı başlarında bitmesinin diğer bir nedeni, bu tarihe kadar KESK'e ilişkin belgelere erişebilme konusunda yaşanan sıkıntıdır.

KESK Tarihi'nin birinci cildini yazarken bizi üzen bir sorun, 8 Aralık 1995 öncesindeki döneme ilişkin kaynakların KESK'te bulunmamasıydı. KESK'i oluşturan sendikaların çoğunda da bu döneme ilişkin belgeler ya saklanmamıştı, ya da araştırmacılar için erişilebilir durumda değildi.

Sendika yöneticilerinin kendi sendikalarının, diğer sendikaların, üst örgütün ve diğer konfederasyonların yayınlarını derleme ve saklama konusundaki duyarsızlığı, sendika uzmanlarının bu alandaki çabalarının da başarısız kalmasına yol açmaktadır. Bu nedenle, KESK Tarihi'nin birinci cildini hemen hemen tamamıyla zamanında topladığımız/derlediğimiz kaynaklarla yazdık.

Kamu çalışanları sendikalarının ve KESK'in, çoğunluğu üniversite mezunu olan ve siyasal birikimli yöneticilerinin bu konudaki duyarsızlığı büyük bir eksikliktir. Arşivcilik geleneği olan bir devletin memurlarının kendi oluşturdukları örgütlerde arşiv kuramamaları ise daha da üzücüdür. Türkiye Cumhuriyeti'nin memurlarının devraldığı arşivcilik mirasından iki örnek, bu eksikliği daha da belirginleştirecektir.

İstanbul'daki Süleymaniye Cami ve İmareti, 1550-1557 yılları ara-

¹ Bu konuda bkz. Koç, Y., "Avrupa Birliği'nin Sendika Emperyalizmi ve Türkiye'deki Faaliyetleri," *Jeopolitik Dergisi*, No.8, Güz 2003, s. 47-58; Koç, Y., "Emperyalist Güçlerin Ülkemizde Dağıttığı Paralar," *Jeopolitik Dergisi*, Haziran 2005, s. 38-46.

sında inşa edildi. Bu inşaatta çalışan işçilerin isimleri, aldıkları ücretler, inşaatta kullanılan malzemenin nitelikleri ve fiyatları ayrıntılı olarak bilinmektedir. Büyük tarihçimiz Prof. Ömer Lütfi Barkan'ın 700 sayfaya aşan büyük boy iki ciltlik değerli eserinde bu konularda insanı şaşkırtan ayrıntıda bilgiler bulunmaktadır.²

Osmanlı İmparatorluğu 1631 yılında Musul'da bir kale yapmaya karar verdi. Devlet, İmparatorluğun değişik bölgelerinden 344 inşaat ustası, 94 lağımçı (temel ustası) ve 2597 vasıfsız işçiyi (ırgat) bu inşaatta çalışmak için görevlendirdi. Her bir işçiye bir kefil atadı. İşçinin Musul'a gitmemesi durumunda, bu kefil cezalandırılacaktı. İşçilerin her birine üç aylık ücretleri peşin olarak ödendi.³ Osmanlı İmparatorluğu, yaklaşık 400 yıl önce, hangi bölgede hangi işçinin çalıştığını bilmekte, sadece bir kalenin inşası için toplam 3035 işçiyi İstanbul'dan görevlendirebilmekteydi. Bu inşaat faaliyetine ilişkin ayrıntılı bilgiler kaydedilmiştir ve hâlâ erişilebilir durumdadır.

Arşivci Osmanlı'nın torunlarının bugün arşivcilik konusundaki yükler acısı durumunu ve duyarsızlığını, 12 Eylül sonrasının baskılarıyla ve yarattığı "kitap korkusu" ile de açıklamak olanaklı değildir. Kitapların ve dergilerin "örgüt ilişkisi"nin kanıtı olarak gösterildiği ve sergilendiği dönem çok gerilerde kalmıştır. Bu duyarsızlık, doğrudan doğruya ilgisizliğin ve sorumsuzluğun bir ürünüdür.

KESK'in genel merkezinin İstanbul'dan Ankara'ya taşınması sırasında KESK arşivinin kaybolmuş olması bu konuda yapılacak çalışmalarda önemli bir eksiklik doğurmaktadır. Daha sonraki dönemlerde, Kürt milliyetçiliğiyle ilgili ihbarlara dayanılarak KESK'e yapılan baskınlarda el konulan belgeler de, KESK'in arşivine büyük zarar vermiştir. Belki de bu nedenle, birçok kişi elindeki belgeyi KESK'e devretmek yerine evinde saklamayı tercih etmektedir. Ancak evlerde amatörce saklanan belgeler, bir süre sonra bir biçimde tasfiye edilmekte/olmaktadır.

Bugün KESK'in arşivinde 1995-2001 dönemine ilişkin çok az belge vardır. KESK'e bağlı sendikaların çoğunun arşivinde KESK'in 1996, 1998 ve 2001 genel kurullarına sunulmuş olan çalışma raporları bile bu-

² Barkan, Ömer L., *Süleymaniye Camii ve İmareti İnşaatı (1550-1557)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, Cilt 1, 1972; Cilt 2, 1979.

³ Murphey, Rhoads, "The Construction of a Fortress at Mosul in 1631," Okyar, O. – İnalçık, H. (ed.), *Türkiye'nin Sosyal ve Ekonomik Tarihi (1071-1920)*, Ankara, 1980, s.165-178.

1.

KESK'E İLİŞKİN GENEL DEĞERLENDİRME

DİSK Tarihi (1967-1980) Efsane mi, Gerçek mi? ve *KESK Tarihi-I, 1985-1995, Risk Alanlar, Yolu Açanlar* kitaplarımızda olduğu gibi, bu kitabımızda da “ne oldu?” “nasıl oldu?” ve “niçin oldu?” sorularına yanıt aradık. Ancak KESK’in gelişimi açısından önemli olduğunu düşündüğümüz etmenlere ve olgulara ağırlık verdik. Diğer bir deyişle, KESK’in gelişimi açısından belirleyici olduğunu düşündüğümüz özellikleri öne çıkardık. Örneğin, KESK’in kadın konusundaki çalışmalarının KESK’e damgasını vuran, KESK’i diğer örgütlerden ayıran, KESK’i KESK yapan belirleyici alan olmadığı kanısındayız. Bu nedenle bu konu ikinci planda tutuldu. Buna karşılık, Kürt milliyetçilerinin talepleri konusunda takınılan tutum, KESK’in belirleyici özelliklerinden birisini oluşturdu. Bu nedenle bu konu ayrı bir başlık altında ele alındı. Bilimsel analiz, süreçte temel veya belirleyici olan etmenlerle, temel veya belirleyici olmayan etmenleri ayırabilmekle başlar. Yoksa tüm olayların kayda geçirilmesi, hem olanaksızdır, hem de yaşamın dinamiklerinin kavranmasını olanaksızlaştırır ve yapılan işi vakanüvisliğe dönüştürür. “Ne oldu?” sorusuna yanıtımız bu anlayışla biçimlendi.

1995-2001 döneminde KESK’in politikalarının belirlenmesinde farklı etmenler rol oynadı.

Birinci etmen, işçi sınıfının bir parçasını oluşturan memurların ve sözleşmeli personelin sınıf çıkarlarıydı. Memurların gerçek aylıkları 1996 yılında yüzde 7,6, 1997 yılında yüzde 16,5 oranında arttı. 1998 yılında yüzde 1,3 oranında azaldı. 1999 yılında yüzde 4,5 oranında arttı. 2000 yılında ise yüzde 11,5 oranında geriledi. Memurların gerçek aylıkları 1994 yılından 2000 yılına kadar toplam yüzde 8,9 oranında arttı.¹

Memurlar genellikle kendi durumlarını kamu işçileriyle karşılaştırırlar. Bu dönemde kamu işçilerinin gerçek ücretlerinde daha büyük oynamalar oldu. Kamu işçilerinin ücretleri 1996 yılında yüzde 25,0 oranında

---

¹ DPT, 2004 Yılı Programı, *Resmî Gazete*, 28 Ekim 2003, Mükerrer Sayı, s.170.

azaldı. 1997 yılında yüzde 19,2 oranında arttı. 1998 yılında yüzde 1,3 oranında azaldı. 1999 yılında yüzde 42,1 ve 2000 yılında da yüzde 6,9 oranında arttı. İşçilerin gerçek ücretleri 1994 yılından 2000 yılına kadar toplam yüzde 11,1 oranında arttı.²

Bu dönemde memurlar ve kamu işçileri mutlak yoksullaşma yaşamadılar. KESK'in eylemlerine katılımın azalmasının nedenlerinden biri bu durumdur. Ancak memurlar ile kamu işçilerinin gelirleri arasındaki fark büyük ölçüde korundu. Bu fark da memurları ve sözleşmeli personeli sendikalara iten bir etmen oldu.

KESK'in 25-28 Ocak 2001 günleri gerçekleştirilen Üçüncü Genel Kurulu'na sunulan *Çalışma Raporu*'nda 11 yılda kamu emekçilerinin gerçek ücretleri endeksinin 100'den 15,85'e indiği ileri sürülmektedir. Rapora göre, 1989 yılında 100.00 olan gerçek ücretler 1990 yılında 85,09; 1991 yılında 74,88; 1992 yılında 69,20; 1993 yılında 60,79; 1994 yılında 38,45; 1995 yılında 28,02; 1996 yılında 29,44; 1997 yılında 29,56; 1998 yılında 23,53 ve 2000 yılında da 15,85 olmuştur. Bu çizelgeyle ilgili şu değerlendirme yapılmaktadır: ³ "11 yıllık sürede maaşlarımız sürekli erimiş ve 11 yılın sonunda 100 liramız 15,85 liraya düşmüştür. 11 yıl sonunda reel maaş kaybımız yüzde 84,15 olmuştur." Bu iddia KESK'in bazı başka belgelerinde de dile getirildi.

Böyle bir iddia doğru değildir. Eğer doğru olmuş olsaydı, KESK'in kurulması öncesindeki 6 yıllık, kurulması sonrasındaki 5 yıllık mücadele müthiş bir başarısızlık örneği olurdu. Hiçbir örgüt, 11 yıl boyunca büyük özveriyle önemli mücadeleler verdikten sonra, üyelerinin satınalma gücünün (gerçek ücretlerinin) yüzde 84,15'ini kaybettiği koşullarda varlığını sürdüremez. Ayrıca, eğer bu boyutta bir mutlak yoksullaşma yaşanmış olsaydı, memur ve sözleşmeli personel arasındaki siyasal farklılıklar çoktan ortadan kalkmış ve hayatı gerçekten durdurabilen boyutta kitle eylemleri gerçekleşmiş olurdu.

KESK'in politikalarının belirlenmesinde ikinci etmen, sosyalist/komünist hareketlerdi. Ancak bu alanda büyük bir kargaşa yaşandı. Bu hareketler, amaçları, amaca ulaşmada kullanılacak yöntemler ve sendikaların bu süreçteki rolleri konusunda büyük farklılıklar gösteriyordu. Bir uçta, nihai olarak komünizmi hedefleyen ve yöntem olarak ihtilali/silah-

² DPT, 2004 Yılı Programı, *Resmî Gazete*, 28 Ekim 2003, Mükerrer Sayı, s.170.

³ KESK, 3. *Olağan Genel Kurul Çalışma Raporu*, İstanbul, 2001, s.50-51.

lı mücadeleyi seçen yapılar; diğer uçta, “özgürlüğü” öne çıkaran ve yöntem olarak barışçıl araçları belirleyen örgütlenmeler vardı. Bu iki ucun arasında da amaç ve yöntem konusunda çok farklı görüşler bulunuyordu. Bu yapılanmaların hepsi de KESK’in ve KESK’e bağlı sendikaların politikalarını etkilemeye çalıştı.

KESK’in politikalarının belirlenmesinde üçüncü önemli etmen, sosyalist/komünist örgütlenmelere göre çok daha homojen olan Kürt milliyetçileriydi. Kürt milliyetçileriyle siyasal alanda ittifak yapmak isteyen bazı sosyalist/komünist örgütlenmelerin⁴ anlayışları, KESK’in politikalarında ittifakın diğer tarafındaki kanadın doğrudan ve dolaylı gücü giderek daha da arttı. Bu ittifak KESK’i küçülttü, ancak ittifakın diğer tarafının etkisini büyüttü.

KESK’in 1995-2001 dönemi politikaları, (a) sınıfın çıkarları, (b) bir-biriyle mücadele eden sosyalist/komünist yapıların KESK’i kendi anlayışları doğrultusunda kullanma çabaları ve (c) Kürt milliyetçilerinin istekleri arasında kurulan dengelerle oluştu. Bu üç etmenin çıkarları birçok alanda çeliştiğinden, KESK’in politikalarında da önemli çelişkiler yaşandı.

Bu süreçte zıtlar birbirini geliştirdi. Sosyalist/komünist kadroların önderliğinde ve Kürt milliyetçilerinin sürekli gücünü artırdığı bir kamu çalışanları sendikacılık hareketinin gelişmesi, ülkücüleri ve ılımlı İslâmcıları sendikacılığa itti. Türkiye Kamu-Sen ve Memur-Sen’in çizgileri ise, kendisini “sol,” “Kürt” veya “Alevi” olarak tanımlayanları KESK’e yönlendirdi. KESK’in örgütlenmesinde sınıf kimliğinden, KESK’in sendikal alandaki başarılarından, KESK’in mücadelesinin kamu çalışanlarının yaşamında sağladığı önemli kazanımlardan çok, bu nitelik ağır bastı. Zıtlar birbirini geliştirirken, işçi sınıfının potansiyel olarak en bilinçli tabakalarından biri olan memurlar içinde sınıf kimliği geri plana itildi ve sınıf bilincinin gelişimi kösteklendi.

1995-2001 döneminde KESK’in politikalarının belirlenmesinde ağırlıklı olarak ÖDP, EMEP ve Kürt milliyetçileri etkili oldu. ÖDP içinde de

⁴ Melih Pekdemir, *Gündem Gazetesi*’nde 29 Ekim 1992 günü yayımlanan röportajında şunları söylüyordu: “Yenilgi psikozunun etkisinden kurtulamayan Türkiye’nin bazı sosyalist çevreleri, başarı şansına sahip bir Kürt özgürlük mücadelesine övgüler düzmeyi ve hatta çoğu kez kraldan fazla kralcı bir politik görüntü edinmeyi varlık nedeni haline getirebiliyorlar. Kendi varlık nedenini Kürt ulusal hareketinin bölgesinde korumaya çalışanların ne kendi hareketlerine ne de Kürt ulusal hareketlerine faydası olabilir.” (Pekdemir, M., *Acil Barış ya da... Öçalan Devlet mi?*” Su Yay., İstanbul, 2000, s.131.

eski Devrimci Yol Hareketi'nin “Yeniden” Dergisi etrafında kümeleşen kesimi belirleyiciydi. Bu iki müttefikten bilhassa ÖDP, “anti-emperyalizm” den “küreselleşme karşıtlığı”na, “anti-kapitalizm” den “neoliberalizm karşıtlığı”na geçince, KESK'in politikalarında hâkim olan anlayış da bunlar oldu.

Bu değişim ve dönüşüme paralel olarak, KESK yönetimi sürekli olarak iki alanda çelişki yaşadı. KESK, düzen-içi bir örgütlenme mi olacaktı; “düzen-dışı” bir örgütlenme mi? KESK, insanları sınıf temelinde bir araya getiren bir örgütlenme mi olacaktı; yoksa başka bir şey mi?

KESK heterojen bir yapıydı. Buna bağlı olarak da, bu konularda değişen koşullara bağlı olarak değişen söylem ve uygulamalar ortaya çıktı. Ancak KESK'in 1995-2001 dönemine olduğu kadar, 2001-2010 dönemine de damgasını vuran özelliklerden biri, bu çelişkilereydi.

KESK'in kurulması öncesindeki dönemde kamu çalışanları sendikalarının yönetimlerinde görev alan sosyalist/komünist kadrolar, birçok alanda risk alarak, sendikal örgütlülüğün ve militan eylemciliğin yolunu açtılar. Sendikacılık, “külfet” in paylaşıldığı bir faaliyetti. “Nimet” paylaşmaya çalışan da yoktu, paylaşılacak nimet de.

Kamu çalışanları sendikalarının düzen-içileşmesi ve ayrıca düzen-karşıtlığının törpülenmesi süreci, sendikacıları da değiştirdi.

İlk kuşak sendikacıların önemli bir bölümü tasfiye edildi. 1995 sonuna kadar risk alan ve yolu açanların büyük bölümü, sendikacılığın külfet yerine nimet sağlayabildiği koşullara uyum sağlamadı. Buna karşılık küçük bir bölüm, külfetten nimete geçiş sürecinde gerekli uyumu sağladı; yerini sağlama alacak araçlar ve mekinazmaları geliştirdi ve kullandı. Geçmişte külfeti üstlenenler yönetime gelirken, düzen-içileşmenin ve düzene uyum sağlamanın nimetlerinden yararlanabilenler, külfetten, riskli eylemlerden mümkün olduğunca kaçınmaya başladı. Külfet, ancak kişinin yerini koruyabilmesi için mutlaka gerekli ve zorunluysa katlanılabilen bir işe dönüştü. Halbuki külfet eskiden sömürsüz bir dünya özleminin olağan unsuru kabul edilirdi.

Bu dönüşüm, uyum sağlama, yerleşme sürecinde özellikle geçmişin program ve hatta eylem açısından radikal siyasal hareketlerinin (Devrimci Yol, Kurtuluş, TKP, TİP ve diğerleri) ÖDP içinde düzen-içileştirilmesinin de önemli bir etkisi oldu.